

Tema for møtet med Kommunal og moderniseringsminister Jan Tore Sanner i Henningsvær

Hvordan legge til rette for bærekraftig næringsutvikling i Nord-Norge?

Bærekraftig næringsutvikling i Nord-Norge er ikke annerledes enn det øvrige Norge. Mine svar er derimot i hovedsak avgrenset til FOU innenfor fiskeri, da det er her jeg har bakgrunn og erfaring. Når det kommer til nasjonens evne til å skape ledene bedrifter er resultatene stort sett nedslående, men unntak av petroleumssektoren, slik at mine svar sannsynligvis er mer eller mindre gyldig for alle sektorer og hele Norge.

Nord-Norge har tynne næringsmiljøer. Hvordan kan bedriftene likevel gjøre nytte av problemløsningsevnen til forskningsmiljøene? Hvordan kan vi få næringsliv og akademia til bedre å trekke landsdelen i samme retning?

Det er ikke en selvfølge at forskningsmiljøene har problemløsningsevnen, mer selvfølgelig er det at de har mye relevant kunnskap. For å få denne kunnskapen til bedriftene (for å skape salgbare produkter eller tjenester), trenger vi et næringsliv som etterspør forskningsmiljøenes kompetanse. I dag skjer dette i liten utstrekning, fordi markedet ikke fungerer mellom forskningsmiljøene og bedriftene, men mellom forskningsmiljøene og ulike offentlige finansieringskilder. Så lenge dette offentlig – offentlige markedet dekker FOU miljøenes behov (penger) er det ingen grunn for disse miljøene å gå ut til bedriftene eller for den skyld etablere bedrifter som både er krevende og ikke minst risikofylt. Erfaringen viser også klart at dette i liten utstrekning skjer. Løsningen er enkel, snu pengestrømmen slik at FOU miljøene må selge seg inn hos bedriftene i stedet for hos offentlige organisasjoner og politikere. Dette vil gjøre at bedriftene blir mer FOU rettede og begynner å ansette personell med høy formell kompetanse, når dette først starter vil det være selvforsterkende.

Hvordan gjøre regionen mer attraktiv for å sikre tilgangen til kompetent arbeidskraft?

En mer attraktiv region er knyttet til mer attraktive bedrifter. Derfor henger dette samme med forrige spørsmål. Når dette er sagt er det vår erfaring at det ikke er vanskelig å rekruttere kvalifisert arbeidskraft, så lenge vi har et regionsenter av en viss størrelse. For noen vil det selvsagt alltid vært mer attraktivt å bo i en større by. For å komme med et lite hjertesukk, hadde det vært til stor hjelp om vi kunne få beholde de svært få statelige (kompetanse) arbeidsplasser som f.eks. er knyttet til Kystvakta og Orion, uten at det skal være omkamp med jevne mellomrom. I alle fall når det ikke noe å vinne på en flytting, heller tvert imot.

Hvordan bedre utnytte muligheter som ligger i internasjonalt regionalt samarbeid for å løse felles utfordringer, f.eks. klima, kommunikasjon, økt innovasjon?

Ut over det overordnede politiske, ligger igjen svaret i å bygge de kompetente bedriftene. Disse vil søke slikt samarbeid der det er naturlig.

Hvordan kan tjenestesektor og kompetansemiljøer i de nord-norske byene gjøre seg relevante for de ressursbaserte næringene i distriktene? Hvordan kan samspillet by-omland gjør Nord-Norge til en mer kreativ og innovativ region?

Ved at bedriftene blir kunder av FOU institusjoner eller enda bedre, bedriftene begynner å rekruttere FOU-personell fra de trygge offentlige finansierte miljøene. Svaret er enkelt, pengestrømmen må snus.

Geir Wilhelm Wold, Sortland 16.03.16

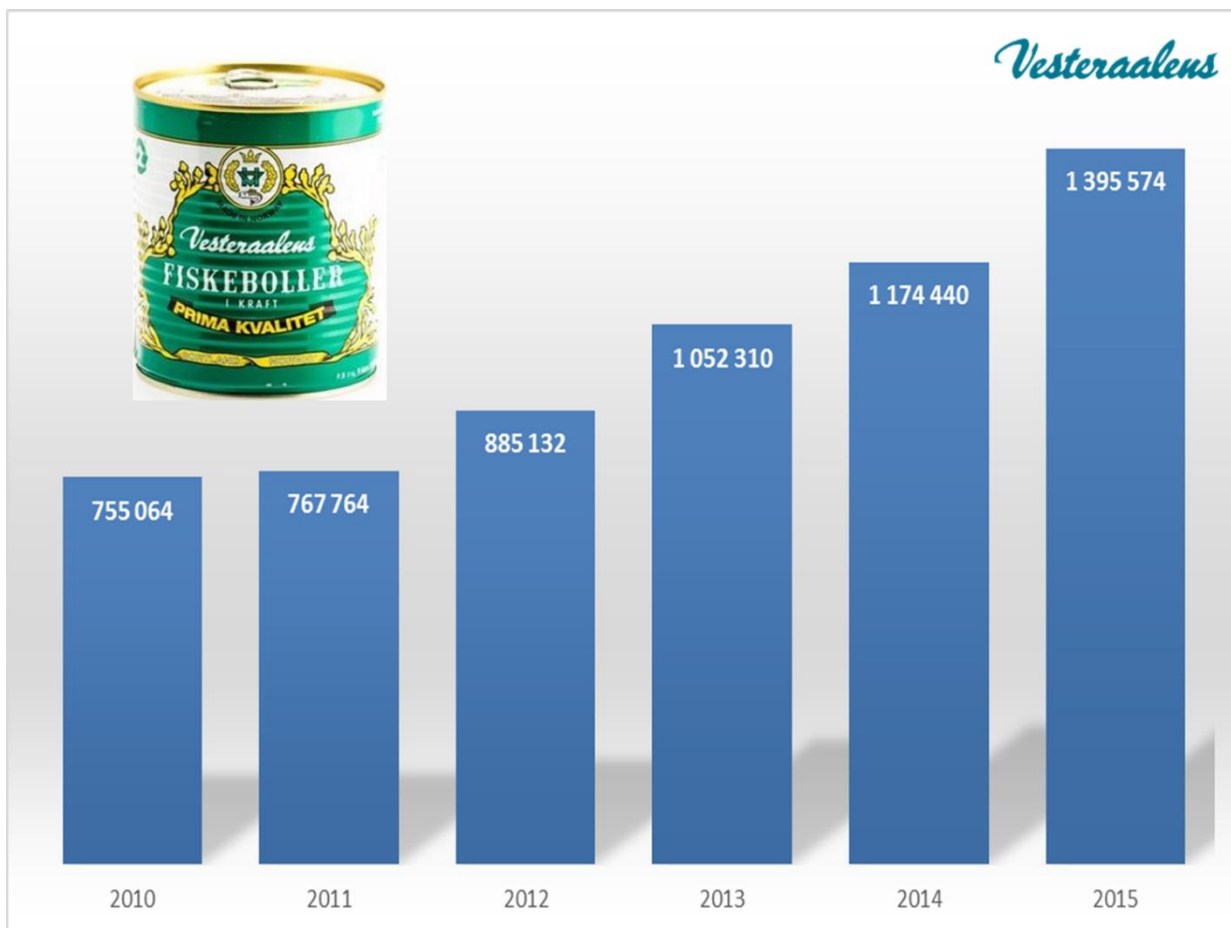
Vesteraalens AS

Lokalisert på Sortland i Vesterålen siden 1912. Kjent for de «grønne» fiskebollene, som hadde ny salgsrekord i 2015. Har siden 2010 arbeidet under Forretningsplanen som bedriften har valgt å kalle «Fra råvarer til kunnskapsindustri». Omsetningen har økt fra 15 mill. i 2010 til budsjettert 150 mill. (konsern) i 2016.

Geir Wilhelm Wold

Født på Andenes i 1964. Utdannet ved Universitetet i Tromsø. Har også skipperutdanning, topplederkurs og eksamen fra NTNU. Har arbeidet hele livet med fisk, fra tungeskjærer (6 år), via fiskeindustri, fiskebåt (skipper), fiskeoppdrett og FOU/Undervisning. De siste 26 år som direktør og leder av ulike bedrifter innen fiskerinæringen. Familien har vært i fiskerinæringen i flere generasjoner, hvor far og eldste sønn er også fiskeskippere. Aksjonær i Vesteraalens gjennom familieselskap.

Fiskeboller

Vesteraalens har doblet salget av fiskeboller siden dagens eiere overtok bedriften sommeren 2009. Salget i 2015 var det høyeste som er registrert siden 1986 og veksten har fortsatt i 2016.

Omega-3 oljer

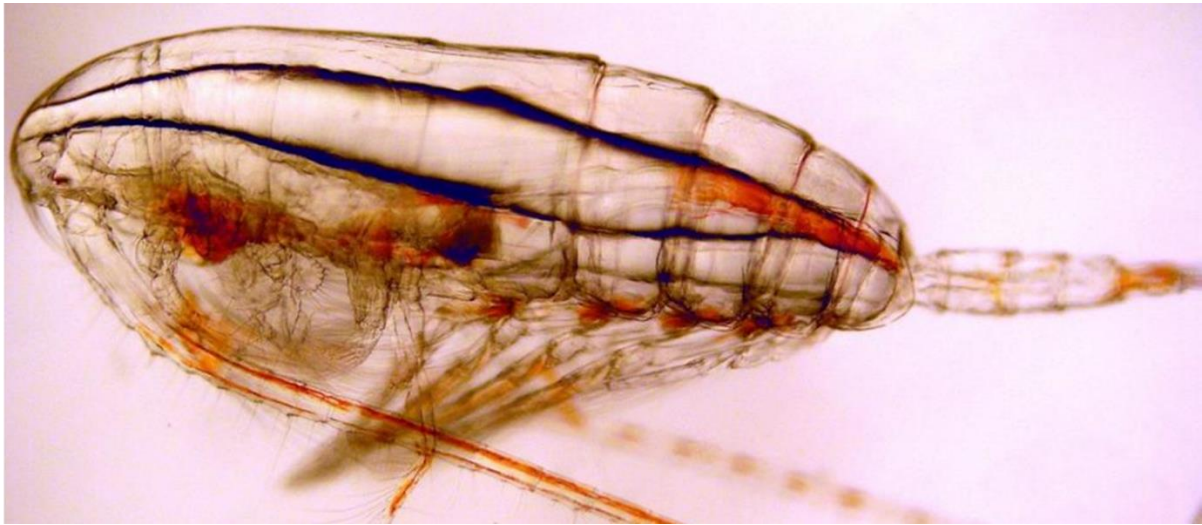
Som en del av strategien med å utnytte hele fisken startet Vesteraalens i 2012 med produksjon av Omega-3 oljer. I 2015 var omsetningen og fortjenesten innen Omega-3 området omtrent på samme nivå som fiskeboller. Største markedet er i dag USA, men bedrifter selger også til flere land i EU og til Kina. All salg og eksport gjøres av bedriften selv.

Vesteraalens Fabrikk på Sortland

Selskapet er i ferd med å bygge ut sine nye fabrikk på Sortland. Når investeringen er gjennomført (2016/17) vil det i alt ha vært investert 350-400 mill. NOK i bygninger og utstyr på Sortland, hvorav 200 mil. NOK er den utvidelsen som nå er under bygging. Ferdigstilt vil anlegget være verdens mest komplette hvitfiskanlegg som vil produsere alt fra filet (loins), fiskemat (fiskeboller), og ingredienser (Omega-3 oljer, proteiner og mineraler). Dette innebærer at alt av fisken utnyttes, og det meste til menneskeføde. Produksjonen er betydelig automatisert med ustrakt bruk av robot- og IT-teknologi. Vesteraalens har også eget fiskemottak på Andenes.

EKSEMPEL PÅ FORRETNINGSOMRÅDER NORGE KUNNE UTVILKE

RØDÅTE (*Calanus Finmarchicus*)

Utgjør vår største fangstbare ressurs med en estimert bestandsstørrelse på 200-400 millioner tonn. Til sammenligning er verdens totale fiskeproduksjon (fangst og oppdrett) i alt på 160 millioner tonn. Norges totale produksjon er 3-4 millioner tonn. 5% fangst ville gi en biomasse på min. 10 mill tonn. Omgjort til laksefôr gir dette 2 millioner tonn laks til en verdi i dag på 100 milliarder NOK. Samtidig ville dette gjøre oss uavhengig av import av soya mel og olje, som i dag utgjør 80% av fôret. Laksen ville bli sunnere som menneskemat og fisken (laksen) ville fått bedre fôr og med det bedre helse. 5 milliarder ble brukt til bekjempelse av lakselus i 2015.

STORTARE

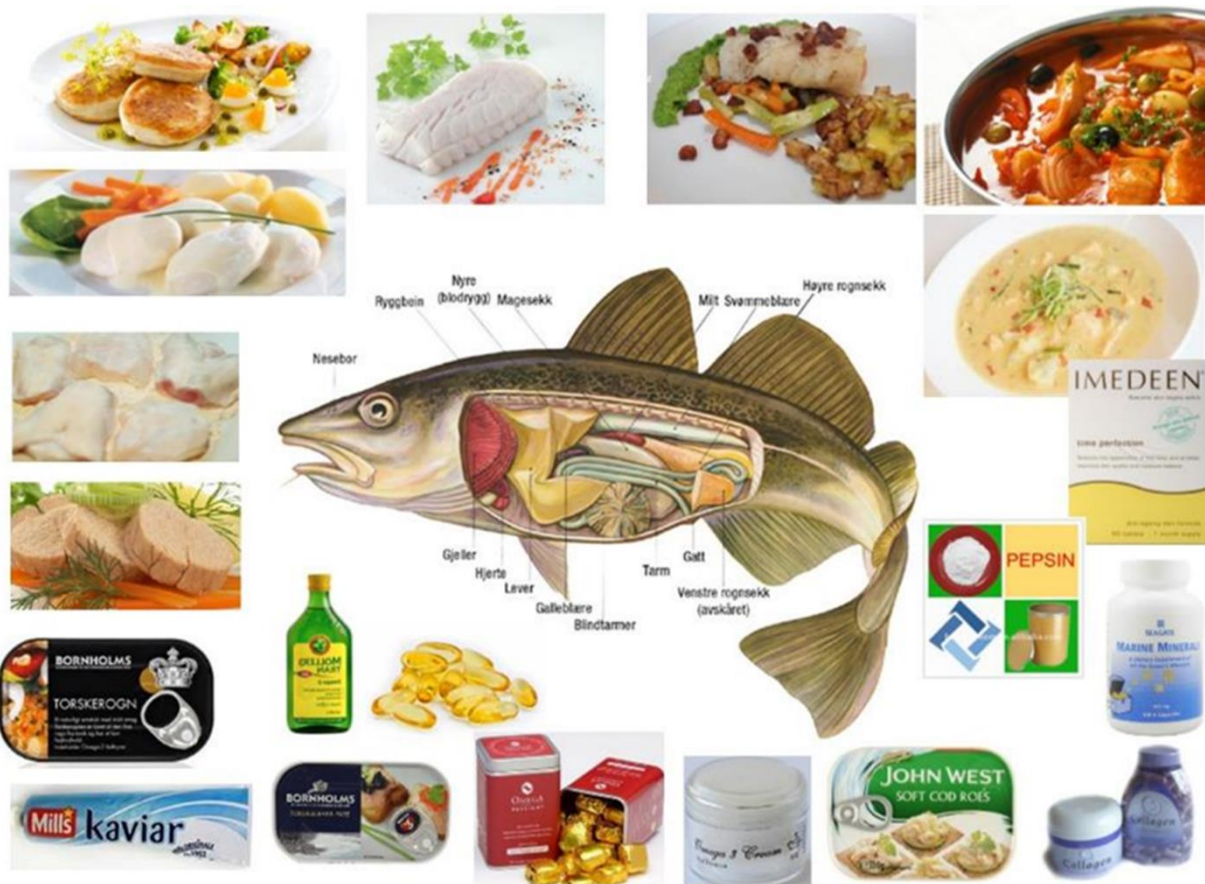
En bestand på 50-60 millioner tonn, hvor vi i dag bare høster 170 000 tonn (0,3 % av bestanden). Brukes i hovedsak til produksjon av alginat. Verdiskapningen er ca 1,5 milliarder. Høsting av 5% ville kunne gi en verdiskapning på 20-25 milliarder NOK. (Gjenvækst tar 3-5 år). Alger og tang benyttes også i mat og medisiner, samt kan inngå i fiskefôr.

LEVENEDE TORSK

I Norge er det en stor diskusjon om vi skal fange fisken med trål eller om det er kystflåten som skal gjøre denne jobben. I denne diskusjonen mangler nesten totalt hva verdskapningspotensialet for råstoffet er, med ulikt utgangspunkt. Om fisken fryses som råstoff på havet (ca 40% fryses) er en mye viktigere diskusjon enn hvilke redskaper som den fanges med.

Fangst og fôring av levende torsk, sammen med salg av ferdigprodukter i stedet for råvarer har på sikt potensiale til å øke verdiskapningen 5-10 ganger (fra dagens 7 til 35-70 milliarder). Dette ville samtidig gi en reduksjon i energiforbruk i hvitfisknæringen på mer enn 80%, samt beskytte oppvekstområdene for fisken.

At det er moralske sider med den ressursløsning som skjer med å kaste store deler av fisken (hode og alle biprodukter) på havnet, samtidig som veden mangler marint protein og fett til fôr og menneskemat er også en del av den politiske diskusjonen som må tas.

SJØMAT OG HELSE

Amerikanerne bruker 50% mindre på mat enn folk i Japan. De bruker samtidig dobbelt så mye på helse og medisiner. Til tross for dette lever japanerne i snitt 4 år lengre enn amerikanerne. Alle undersøkelser tyder på at dette er knyttet til ulikhet i kostholdet. Produktmuligheter kombinert med kraftig reduksjon i helsekostnader er et «drømmepotensiale»

Norge har verdens fremste teknologi innenfor offshore (petroleum, oppdrett, fiskebåter, brønnbåter, m.m.). Vi har samtidig noen av verdens fremste medisinske miljøer innenfor enkelte områder både for mennesker og dyr/fisk. Når vi samtidig sitter på Europas desidert største og mest produktive havområder og har betydelig finansiell styrke, gir dette uante forretningsmuligheter. Koblingen mellom sjømat og helse er godt dokumentert. Produkter innenfor mat, bioteknologi, medisiner og teknologi som ligger i dette er stort sett begrenset av fantasien. At dette har potensiale til å redusere sykdommer og helseplager knyttet til dårlig ernæring både hos mennesker og dyr/fisk vil være en bonus med store økonomiske og menneskelige konsekvenser.

Så Kornfond ga liten vekst

Oslo (NTB): Så Kornfond på til sammen 2,5 (5,0) milliarder kroner skulle bidra til å skape levedyktige vekstbedrifter. På 16 år har ingen større bedrifter (50 ansatte) vokst fram, fastslår Riksrevisjonen (16.02.16).

Dette trenger ikke ytterligere kommentarer enn at det er bevis på at dagens organisering og finansiering av innovasjon er totalt feilslått. Problemet ligger i at ting ikke ses i sammenheng og ressursene (mennesker og kapital) spres mer eller mindre ut uten mål eller mening. At mennesker som velger en karriere innenfor akademi, offentlig byråkrati eller som ventureforvalter ikke skaper mange «nye» bedrifter kan ikke være en «bombe» for noen.

For å «navigere» i det offentlige virkemiddelapparatet trenger bedrifter å ha spesialkompetanse innenfor offentlig finansiering og organisering, samt uendelig med tid. I tillegg trenger man nære «venner» som sitter som saksbehandler og beslutningstaker. Det er på høy tid å «rydde» opp i dette!

Olympiatoppen

På noen områder er Norge verdens klart fremste nasjon (i forhold til folketallet). Ser man på idretten i Norge leverer den resultater i verdensklasse år etter år, og det ser ut som vi bare blir bedre og bedre. Dette skyldes ikke at nordmenn har bedre gener enn andre, men ligger i måten topp og breddeidrett i Norge er organisert på. Med klart definert ansvar (produsere toppresultater og finne talentene) arbeider Olympiatoppen med landes beste

eksperter på tvers av fagområder og idrettsgrener, og de arbeider systematisk, vitenskapelig og langsiktig. Av det blir det også resultater i verdensklasse. At media skaper «helter» og forbilder er selvsagt også en viktig del av denne suksessen.

«Innovasjonstoppen»

Etter modell fra Olympiatoppen lages det en ny organisasjon, som finansieres ved kutt i andre offentlige finansierte organisasjoner med samme formål (å utvikle de «nye» bedriftene). Dette innebærer ikke økte budsjetter, men utelukkende en omprioritering.

INNOVASJONSTOPPEN

Med direkte rapportering til Regjeringen, som selvsagt også må koordinere sitt ansvar på tvers av departementer, må strategien forankres i Stortinget. Dette for å unngå at strategien endres ved hvert valg. Når man har bestemt satsingsområdene, koordineres den offentlige finansiering slik at denne er tilstrekkelig, forutsigbar og langsiktig (Å utvikle bedrifter i verdensklasse tar tid). Bedriftenes ansvar er selvsagt privat kapital og bankfinansiering, som skal være en vesentlig del (størstedelen) av den totale finansiering. «Innovasjonstoppen» ansvar er deretter å identifisere de rette bedriftene (også å finne disse), koordinere hele den offentlige innsatsen som knyttes til bedriftene. Om dette er finansiering eller å hente inn FOU-kompetanse er uvesentlig. Formålet er at bedriften skal fokusere på kunder, drift og ansatte. Therese Johaug eller noen av våre mange andre toppidrettsutøvere ville ikke blitt verdens beste om de skulle brukt mesteparten av sin til på finansiering.